לקיבוץ בעבודתו קשורה לתמורה שהוא מקבל, קיום הקיבוץ כקיבוץ. טענה זו מופרכת מעיקרה. אך גם לו קיבלנו נימוק זה, הרי שאין לו בסיס במציאות החיים. חברים שאין להם, לא יסכימו לחיות במשותף עם אנשים שיש להם, ללא פתרון לעצמם. לפרט דרכי תחבולה רבות, והוא יצא מאה דרכים, וגם יתחיל לדרוש בגלוי, שיאפשרו לו לעבוד (או כעבודה נוספת, או כמה שנות חופש) עבודה נפרדת. עליה יקבל תמורה. כדי שיאגור כספים בשביל להפקידם בקבוצה, כמקור חוץ שיוחזר לו עם עזיבתו.

גם העיקרון הזה, המקורש, כביכול, בעיני המקלים, לא יעמוד במבחן. עקרון התרומה ללא תמורה יתנפץ לרסיסים. והרבר יתגלה בכל חומרתו, אם החלטות רביבים תתקבלנה על רעת רוב הקיבוצים.

יש להבין, קיבוץ מייצג לא רק רעיון נבואי, המתכתן ברוך כלל לאחרית הימים. הוא משמש לא פעם ככסות לבצע בחיי היום־יום מעשים שלא ייעשו. הקיבוץ, כאורח־חיים, מושתת על הלכות מחייבות, אחרת אין לו קיום. חיים קיבוציים יתקיימו רק אם יהוו קטגוריה מוסרית. ואת הציוויים החברתיים והמוסריים יש לקיים כל יום. כהלכות מחייבות ולא רק כוויזיה. כהלכתא דמישחא. במובן זה מתבטא גם הצד היהרותי של האידיאה והמעשה הקיבוצי.

— אתה חוזר מר לקיבוץ?

— מר הוא מי שנפגע אישית. איני מר ואיני מתאונן. בתנועה עבדתי על פי רוב עם חברים טובים וסטביבה של אנשים שכיבדתים מאד. גם בסערת חילוקי דעות בעניינים מהותיים. אנשי האיחוד והקמת תק"ם, נוצרו קשרי ידידות עמוקים עם חברים חרשים. שלא הבדתים קודם. האיחוד הצליח, נוצרו תקנים, סדרים, יחסים לא רעים. כמעט הכל לכף זכות. במובן השאלות הגדולות נשארו בעינן. כיצד לצאת למערכה על פתרונן של השאלות הגדולות של חיינו הפוליטיות החברתית פנימיות.

אני חוזר מודאג. כשמתרבות האנוכיות ודריפת הבצע בחברה הישראלית, מסכע הדברים. היינו צריכים אנחנו להיות אלה, שהתגברנו על כל זה ושאנו מעל לדברים. ורשאים ויכולים להקים חברה חדשה ולהתייצב בראש המערכה והמאבק. אבל אם איננו יכולים להתעלות מעל החולשות האלה, למי אנחנו באים להטיף?

— אתה שואל את עצמך לפעמים למי אני עמלי?

— אדם כמתי, שכל חייו שקוע בעשייה ובהגות בשאלות שהן מכבשון עולמנו, אינו שואל שאלה כזאת. אין לי טענות לחיי. איני זוכר אם היה לי אי פעם איזה ריב עם מישהו בשאלה בעלת אופי פרטי. אמנם נאבקתי תמיד עם חברים על טיב חיינו ומטרותיהם. לא הרגשתי אף פעם כאילו אני מפסיד משהו בחיי בשל השתייכותי לקיבוץ. אדרבא. אני משוכנע, שמכל הבחינות רק „הרוחתי", מבחינה אישית. מוסרית וציבורית. אין לרעתי. מעבדה טובה יותר מן הקיבוץ כדי ללמוד להכיר את החיים ולהבינם על כל מורכבותם. בקיבוץ מצא החבר את הסרן להתפתחותו האישית ולמעורבות הציבורית. לשם כך חייב אדם בוויתורים מסוריימים במישור הפרטי. אולם אלה דברים משניים ופחותי ערך. לעומת מה שהקבוצה מעניקה לאדם בהרגשת הערך העצמי, בביטחון בחיים. בעומק ההבנה והתחושה של השאלות הגדולות של חיי האומה והחברה. ככל שהקבוצה טובה יותר ואויה לשמה. גדול גם הסיפוק בחיים וגדולה היא בחשיבותה בחיי האומה והחברה.

אני מכחיש, כיום אני חרד לעתידה של התנועה הקיבוצית. מן הטעמים שהסברתי מקודם בדברי. נבצר ממני להבין, מדוע אין ביכולתנו להתגייס כולנו למאמץ עליון, כדי להביא לידי מיצוי את כל גדלה ועוצמתה של התנועה. ברוחה ובכושר העשייה והתרשיה. אני רוצה לקוות שעוד נזכה בשעת חסד, שבה תצליח התנועה לבוא לידי ביטוי פוליטי ומעמד ציבורי שהיא ראויה להם. שתרע ברבות הזמן למצוא תשובה לשאלות הנגעות לדמותה הרוחנית והתרבותית, והיא תרע לתת מענה לאותן השאלות החסרות שבהן נגענו, כדי שיישמרו אותן אושיות היסוד, שבלעדיהן לא יתכן קיומו של קיבוץ.

אם לא נעמוד חלילה בכל אלה, לא נוכל להמשיך כתנועה קיבוצית. אנו חייבים להציע גם לציבור צורות חדשות של חיים שיתופיים. והנה פועלים כעת למען הרעיון של עיר שיתופית. או משהו דומה לכך. בערבה. אבל גם זו תוכל לקום רק אם מרבית הקיבוצים. **אם לא כולם.** יוכיחו באורח חיים. כי אפשר לקיים חברה שיתופית על יסודות איתנים. ובעלי הנסיון דבקים בעדכיה ומרגישים בה טוב. ומתדקת היא השאלה. שקשה להם לקבל עול מצוות מלא. יחיו לפי וראנאנ אחד כל יותר של חיים שיתופיים.

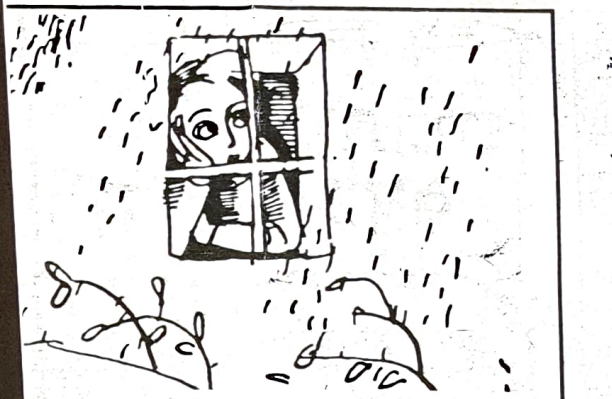

היית ילד טוב – יש

פנקסנות

הדיאלוג שיובא בזה — לידתו בטעות. כיוון שהחל — התגלגל לאן שהתגלגל. מ־בעלון קב' סעד קרא רשימה, ובה הסבר לעצירת הגשמים. והצעה לפתרון בצידו. ש קצרה עם כותב הרשימה. העלתה, כי חלה כאן אי־הבנה. וכי אין לו, לכותב. לא הס הצעות לפתרון, וממילא. לא באלה עוסקת רשימתו. כמעט ההיפך. רמת המשקעים. אינה עוד שאלה של חיים ומוות, כפי שהיתה בשנים מקדם. שכן בעידן של תעשיה וטכנולוגיה מתוחכמת, אין עוד בעצירת גשמים כדי לסכן את כלכלת ישראל.

— משה בן צבי (סעד), **רבו עבודות קהילתיות בנתיבות. איזו משמעות יש בבל הגשמים?**

— יש בתורתנו הקדושה עיקרון של שכר ועונש. עם ישראל נענש כשאינו הולך בימי התנ"ך, למשל, בתקופת אליהו הנביא והמלך אחאב. נענשו ישראל על מעשי בשנה שחונה. בימינו אין לעונש כזה משמעות. אך הוא משמש כתזכורת. עלינו לק לשאת ולתת באמונה. כאשר התורה והמצוות צריכות להוות עבורנו עושר וסיפוק ו הבולמוס לחומרנות ומותרות.

— **כעבר הזו האנשים צעקים וישרים יתרץ**

— אז היו תקופות של מחסור ועוני, דבר שאילץ את האנשים להיות צנועים ומסתפקים במועט. אז היה קל לברר לכתוב את „מצבה". אי אפשר לומר, שאז כולם היו צדיקים, והיום כולם רשעים. זה לא.

— עקרון שכר ועונש אינו מבחין בין צדיקים לרשעים? מדוע נמנעים גשמים גם מנרש־עציון או מעמנואל. **ולא רק ממשפר־העמק?**

— העונש הוא ציבורי. נאמר, כל ישראל ערבים זה לזה.

— **כמה אנשים בעם צריכים ללכת בדרך הישר, כדי שכולנו נצא זכאים?**

— אתה מתעסק בפנקסנות. זה לא הולך כך. לפחות מרבית העם. הרוח הכללית צריכה להיות של הליכה בדרך הישר.

— **היו תקופות כאלה בהיסטוריה היהודית?**

— כן. אבל מעטות. בימי בית שני. עד כמה שאני יודע היסטוריה. מעולם לא היתה תקופה אופטימאלית מבחינה זו.

— **בכל אופן, אין לך קבלות על כך.**

— לא. אין לי. אבל יש לי הוכחות שאנשים שומרי תורה ומסתפקים במועט זוכים לראות טוב.

— **ולו יש הוכחות יקבלות על מצבים הטובים.**

— אתה מדבר על השואה. אנחנו הרי לא מנהלים חשבונות. אני מדבר על התפיסה הרוחנית־כללית.

— **אם תהיה השנה הבאה שנת ברכה. יהיה זה סימן שעלינו על הדרך הטובה?**

— הכל אתה תופס בצורה פנקסנית. כמובן שנברך על הגשמים. אבל נצטרך להזהר מלשגות באשליות.

*

הקשר בין עצירת גשמים לרמת המוסר שלנו, לא הוכח. לדעתי.

הפתרון – כמובן – בקיבוץ

פינת העצה הקטנה

ככל גליון, גם מזה לא נפקדת פינת העצה הקטנה. בפינה זו כבר הבאנו, כזכור, בעבר, תוכחות עצות והטפות, כנושאים מנושאים שונים. שאורחים טובים כיוונו אלינו (אורחים, למען קיבוץ מגשים יותר וארץ טובה יותר).

הפעם אנחנו שמחים לארח כאן את מר **אסרים זינגר.** מזכיר המשמרת הצעירה של „העבודה". לפני כשבועיים הביא הלה בפני ה„משמרת" הצעתו לפתרון בעיית האבטלה בארץ. הפתרון, כמו לרבות מבעיותיה של המרינה, טמון בקיבוץ. וכהכרותו של זינגר בעיתונות: „על הקיבוצים לקלוט את המובטלים".

— **אתה מוכן להסתפק בכך. שנקלוט כמה אלפים מהם. אי מתעקש על כל ה־100 אלף?**

— אני מתכוון לאלה שמגיל 30 ומעלה.

— **כאלה יש עשרות אלפים.**

— לא אמרתי. שהתנועה הקיבוצית צריכה להרים את זה לבדה. אני נמנה על אחרוני העירוניים, המאמינים שהקיבוץ נושא גם יעוד ונחשוניות, ומעריך זאת. גם בעבר הוא נרתם למשימות. אפילו כשלא היה בטוח. שיוכל להגשימן במלואן.

— **אם לשסוט עדיי התבריעות הדרישות שמופנות לתנועה הקיבוצית חדשות לבקרים. אתה בהחלט לא בין האחרונים המעטים המאמינים ומעריכים אותה.**

— אני מתכוון ברצינות.